

Finansutskottets betänkande 2019/20:FiU17

Köp på saklig grund

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna. Utskottet har inte några invändningar mot regeringens bedömningar i skrivelsen. Utskottet vill dock framhålla vikten av ett fortsatt arbete på myndigheterna för att säkerställa att anställdas ekonomiska intressesfär inte överlappar myndigheternas på ett sätt som kan leda till förtroendeskador. Utskottet vill även betona betydelsen av ett fortsatt utvecklingsarbete inom området.

Behandlade förslag

Skrivelse 2018/19:148 Riksrevisionens rapport om köp på saklig grund.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Riksrevisionens rapport om köp på saklig grund.....	5
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	9
Skrivelsen.....	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om köp på saklig grund

Riksdagen lägger skrivelse 2018/19:148 till handlingarna.

Stockholm den 7 november 2019

På finansutskottets vägnar

Fredrik Olovsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Olovsson (S), Gunilla Carlsson (S), Edward Riedl (M), Oscar Sjöstedt (SD), Adnan Dibrani (S), Emil Källström (C), Ulla Andersson (V), Jan Ericson (M), Dennis Dioukarev (SD), Ingela Nylund Watz (S), Jakob Forssmed (KD), Ingemar Nilsson (S), Mats Persson (L), Charlotte Quensel (SD), Karolina Skog (MP), Mattias Karlsson i Luleå (M) och Sofia Westergren (M).

Redogörelse för ärendet

I regeringens skrivelse 2018/19:148 Riksrevisionens rapport om köp på saklig grund behandlas Riksrevisionens granskningsrapport RiR 2019:8. Riksdagen överlämnade den 12 mars 2019 Riksrevisionens granskningsrapport till regeringen.

Den 2 april 2019 informerade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare finansutskottet om den aktuella granskningsrapporten.

Regeringen lämnade sin svarsskrivelse på granskningsrapporten den 10 september 2019.

Inga följdmotioner har väckts med anledning av skrivelsen.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om köp på saklig grund

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Riksrevisionens granskningsrapport

När myndigheter gör inköp från företag som har kopplingar till myndighetens anställda eller deras anhöriga – s.k. närståendetransaktioner – ställs hårda krav på hanteringen för att misstankar om oegentligheter inte ska uppstå. Riksrevisionen har kartlagt hur vanligt det är med närståendetransaktioner och granskat om transaktionerna sköts på ett sådant sätt att inte förtroendet för myndigheters saklighet och opartiskhet skadas.

Riksrevisionen har granskat fem myndigheters skydd mot förtroendeskadliga närståendetransaktioner. Myndigheterna som ingår i granskningen är Arbetsförmedlingen, Polismyndigheten, Skogsstyrelsen, Tillväxtverket och Trafikverket. De granskade myndigheterna har valts för att deras verksamhet belyser olika typer av situationer där myndighetens intressen och de anställdas eventuella företagsintressen har beröringspunkter som kan innebära utmaningar för myndigheten.

De granskade myndigheternas verksamhet har en sådan karaktär som medför stora kontaktytor med privata företag där närståendetransaktioner kan inträffa. Enligt Riksrevisionen arbetar runt en femtedel av de anställda i staten på de undersökta myndigheterna och myndigheterna stod 2016 för ca 40 procent av statliga myndigheters utbetalningar till privata företag.

Riksrevisionen har ställt granskningsfrågan:

- Är myndigheternas skydd mot förtroendeskadliga närståendetransaktioner ändamålsenligt?

De närståendetransaktioner som undersökts är sådana där antingen den anställda själv eller dennas anhörig har en koppling till en leverantör. Kopplingarna har undersökts med hjälp av registerdata från Statistiska centralbyrån och Bolagsverket samt uppgifter från de granskade myndigheterna. Riksrevisionen har även intervjuat nyckelpersoner på myndigheterna. Centrala dokument som styr och beskriver myndigheternas hantering av inköp, bisysslor och jäv har också samlats in.

De registerdata som beskriver förekomst av närståendetransaktioner är från 2016 och tidigare, medan de system för att hantera närståendetransaktioner som beskrivs är de som är aktuella nu. I granskningen för Riksrevisionen ett resonemang om det kan tänkas ha skett förändringar i skyddet mot förtroendeskadliga närståendetransaktioner sedan 2016.

Granskningens resultat och Riksrevisionens rekommendationer till myndigheterna

Granskningen visar att det vid de fem myndigheterna har förekommit närståendetransaktioner där det funnits en närhet mellan den del av organisationen som gjort inköpet och den anställda med koppling till leverantören. Riksrevisionen konstaterar samtidigt att myndigheterna har system och rutiner för skydd mot förtroendeskadliga närståendetransaktioner som i det stora hela är ändamålsenliga. Arbetet med att få bättre kontroll över inköpsprocessen är en prioriterad fråga inom myndigheterna, och det pågår en positiv utveckling.

Ett viktigt utvecklingsområde där arbete pågår inom flera av myndigheterna handlar om att få bättre överblick över inköpsflöden. Ett annat utvecklingsområde är att säkerställa att jävs- och bisysslefrågor regelmässigt lyfts i relevanta sammanhang. Ett tredje utvecklingsområde gäller myndigheternas arbete med risker för oegentligheter. Att fullfölja det påbörjade arbetet och säkerställa genomslaget i alla berörda delar av myndigheterna är viktigt för att säkerställa ett fullgott skydd.

Att Riksrevisionen ser förbättringsmöjligheter betyder inte att det förekommit felaktigheter eller oegentligheter. Riksrevisionen vill dock inskräpa att kontrollen mot förtroendeskador kopplade till närståendetransaktioner i bred mening bör vara fortsatt prioriterad av myndigheterna.

Riksrevisionen har med anledning av iakttagelserna lämnat rekommendationer till de granskade myndigheterna. Inga rekommendationer har lämnats till regeringen.

Regeringens skrivelse

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen instämmer i slutsatserna i Riksrevisionens granskningsrapport. Myndigheter behöver alltid vara uppmärksamma på omständigheter som kan leda till att deras opartiskhet skulle kunna ifrågasättas.

Flera internationella undersökningar pekar på att Sverige är ett av de länder i världen som har lägst korruption (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 avsnitt 4). En rapport från SOM-institutet vid Göteborgs universitet som publicerades i mars 2019, Svenska trender 1968–2018, pekar på ett ökat förtroende för flera samhällsinstitutioner och myndigheter, bl.a. Polismyndigheten. Flera av de senaste internationella mätningarna från bl.a. Transparency International, OECD:s rapport *Government at a Glance 2017* och den nyligen publicerade rapporten från Europarådets organ för att följa upp efterlevnaden av konventionerna mot korruption (Gruppen av stater mot korruption, Greco) bekräftar samma sak. Den svenska statsförvaltningen har en låg grad av korruption och erhåller högt förtroende. Det höga förtroendet bygger bl.a. på att myndigheternas tjänstemän uppfattas som sakliga och opartiska och att förekomsten av korruption, jäv, mutor och andra oegentligheter är relativt låg.

Förtroendet som statsförvaltningen och hela den offentliga förvaltningen har kan inte tas för givet, utan måste för att kunna upprätthållas aktivt vårdas och värnas av alla myndigheter.

Sedan den 1 januari 2017 har Statskontoret i uppgift att främja och samordna arbetet för en god förvaltningskultur i staten. Fokus ligger på ledarskapets betydelse och rollen som statstjänsteman. Regeringen har även gett Statskontoret i uppdrag att stärka arbetet mot korruption och andra oegentligheter i statsförvaltningen, bl.a. genom att inrätta ett statligt nätverk mot korruption (Fi2017/01595/SFÖ). Arbetet med att främja en kultur fri från korruption och andra oegentligheter inriktas särskilt på myndigheter med stora inköp och myndigheter som verkar nära byggbranschen. Vidare innefattar uppdraget att utarbeta riktlinjer för hur statliga myndigheter kan underlätta för anställda, uppdragstagare, leverantörer och kunder som vill informera om misstankar om korruption eller andra oegentligheter, liksom hur myndigheterna själva bättre kan hantera misstankar av detta slag.

Regeringen har också beslutat om ändringar i förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll som förtydligar att processen för intern styrning och kontroll ska förebygga att verksamheten utsätts för korruption, otillbörlig påverkan, bedrägeri och andra oegentligheter. Reglerna trädde i kraft den 1 januari 2019.

Regeringen har dessutom gett Tillitsdelegationen ett utvidgat uppdrag som innebär att delegationen ska göra en kartläggning av och analysera introduktionsutbildningar som statliga myndigheter tillhandahåller till sina anställda samt föreslå hur och när en gemensam obligatorisk introduktionsutbildning för statsanställda kan införas (dir. 2019:06).

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och konstaterar att den utgör ett värdefullt underlag i det fortsatta arbetet för att minimera riskerna för förtroendeskadliga närståendetransaktioner inom statsförvaltningen. Rekommendationerna berör de fem granskade myndigheterna men precis som Riksrevisionen konstaterar anser regeringen att rekommendationerna på många sätt är relevanta även för andra myndigheter.

Riksrevisionens rapport visar på betydelsen av att utveckla de riskanalyser som myndigheter genomför i samband med inköp och att ständigt vara uppmärksam på frågor som handlar om jäv och bisysslor.

Regeringen anser i och med denna skrivelse att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inga invändningar mot de bedömningar som regeringen gör i sin skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport. Utskottet vill liksom regeringen framhålla betydelsen av ett fortsatt arbete för att minimera riskerna för förtroendeskadliga närståendetransaktioner i statsförvaltningen. Utskottet

utgår från att Riksrevisionens rekommendationer kommer att beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet på de granskade myndigheterna, men även hos övriga myndigheter.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2018/19:148 Riksrevisionens rapport om köp på saklig grund.